

LAURA BALDINI

Maria Montessori

Učiteľka novej doby

Najťažšie rozhodnutie svojho života
urobila pre blaho detí

noxi

Copyright © 2020 Piper Verlag GmbH, Munchen/Berlin
Translation © 2022 by Mgr. Karolína Kráľovičová
Cover Artwork © Johannes Wiebel, punchdesign, Munich,
using images from shutterstock.com
Slovak edition © 2022, 2023 (elektronická verzia) by NOXI

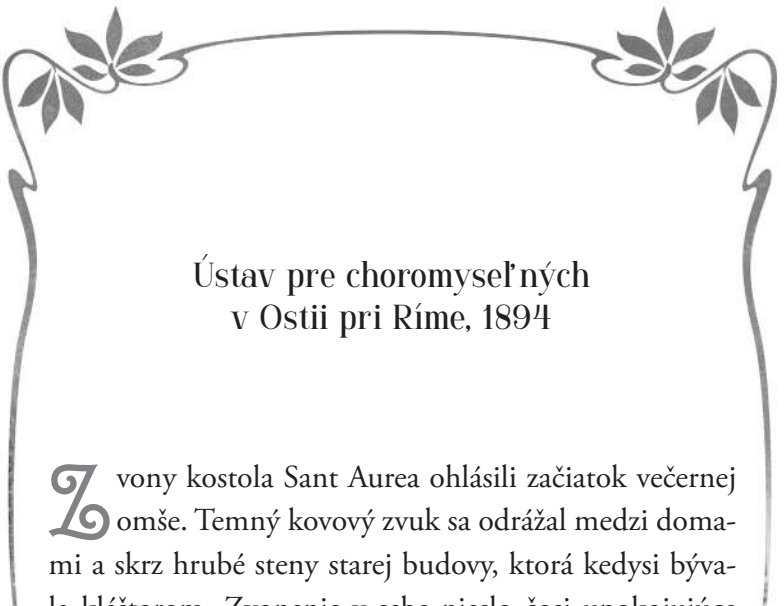
Všetky práva sú vyhradené.

Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať, ukladať do informačných systémov ani prenášať v akejkoľvek podobe či akýmkoľvek spôsobom – elektronicky, mechanicky, fotokopírovaním, nahrávaním alebo inak – bez predchádzajúceho písomného súhlasu vlastníka autorských práv.

A decorative frame with floral motifs at the top corners and a small floral ornament below the subtitle.

LAURA BALDINI
Maria
Montessori
Učiteľka novej doby

Najťažšie rozhodnutie svojho života
urobila pre blaho detí

Ústav pre choromyseľných v Ostii pri Ríme, 1894

Zvony kostola Sant Aurea ohlásili začiatok večernej omše. Temný kovový zvuk sa odrážal medzi domami a skrz hrubé steny starej budovy, ktorá kedysi bývala kláštorom. Zvonenie v sebe nieslo čosi upokojujúce a dôverné. Kostolné zvony prebúdžali nejasné spomienky na slobodný život, smiech a bujaré hry. Na dvor plný sliepok a detí, ktoré ich naháňali. Na slnkom zaliatu dielňu a vôňu čerstvo ohobľovaného dreva. Hneď ako zvuk zvonov utíchol, vymizli aj prívetivé obrázky dávnych dôb.

Luigi sa schúlil na tvrdom matraci. Znovu ho zavreli do malej cely, ktorá až na jednu holú železnú posteľ zízala prázdnotou. Cez malé obdĺžnikové okienko úplne hore na stene sa díval na oblohu, ktorá sa zafarbila do tmavomodra a ohlásila západ slnka. Luigi si nevedel spomenúť, prečo sa tu znovu ocitol. Jeho pobyt v cele mal niečo spoločné s hrdzavou škvrnou, ktorá naňho vyčítavo zízala zo sivej steny. Pripomínala mu nejaké

zviaera, na ktorého meno si však nevedel spomenúť, rovnako ako postupne zabúdala všetky obrázky a názvy zo svojej minulosti. Možnože tá hrdzavá škvrna pochádza z jeho vlastnej krvi. A možno bude stenu špiniť dovtedy, až kým ju raz niekto nepremaľuje. A to môže trvať roky, keďže peňazí je málo a ľudia, ktorých tu väznili, mali pre úrady menšiu hodnotu ako odpadky, ktoré sa hromadili na uliciach chudobných štvrtí Ríma. Do ústavu umiestňovali duševne chorých prístavnej časti Ostia, hlupákov a kriplov, ktorých chceli držať pod zámkom, aby chránili zvyšok spoločnosti pred ich nepredvídateľným správaním. Vo svojich ôsmich rokoch nebol Luigi ani zďaleka najmladším obyvateľom ústavu. Vo veľkej susediacej sále boli aj deti, ktoré sa sotva naučili chodiť. Ale namiesto toho, aby sa radovali zo svojich prvých krôčikov a so smiechom sa potácali po miestnosti, sedeli na posteliach a prázdnyimi pohľadmi civeli na holý strop.

Prečo nesedel pri nich? Zase niekoho pohrýzol? Jeden z ošetrovateľov mu vynadal do nebezpečnej obludy, do divocha, ktorý sa nikdy nenaučí podrobiť sa pravidlám spoločnosti. Luigi si matne vybavoval pachť krvi. Bola to jeho vlastná krv? Luigiho ústa boli jeho jedinou zbraňou. Nimi sa bránil pred zásahmi dospelých, keď mu mocnými rukami strhali oblečenie z tela, aby ho ostrieкали ľadovou vodou, aby vraj nepáchol ako zviera. Bola to ponížujúca a mučivá procedúra, ktorá sa opakovala každý týždeň. Bolo celkom možné, že ho kvôli jednému

pohryzeniu navliekli do smradľavej drapľavej kazajky. Dlhé rukávy boli vzadu pevne zviazané. Luigi sa mohol sotva pohnúť. A čo tá krvavá škvrna na stene? Zažmurkal. Z jeho dlhých rias viseli drobné tmavé zaschnuté kvapky. Pravý spánok mu pulzoval. Niektorý ho musel so-
tiť do steny. Opatrne sklonil hlavu a pozrel sa na seba. Aj kazajka bola poffkaná krvou. Keď natiahol tvár, cítil, ako sa mu napla koža na pravom oku. Mal tam pulzujúcu ranu, a to bolo dobre. Bolesť vítal ako starého priateľa, vďaka ktorému vedel, že je ešte nažive. Pokým ju cítil, bol si istý, že ešte nie je mŕtvy. Všetko bolo lepšie ako tá hrôzostrašná prázdnota, ktorá ho deň za dňom sprevádzala. Prázdnota, ktorú mohol zaplniť iba beznádejným bojom proti svojim ošetrovateľom.

Želal si, aby sa znovu rozoznali kostolné zvony a aby sa mu vrátili spomienky na život, za ktorý sa oplátilo bojovať. Ale každým dňom, ktorý tu strávil, jeho spomienky bledli. Nebál sa ničoho viac, ako momentu, keď úplne zmiznú. Keď rezignuje tak ako ostatné deti a bez boja sa oddá svojmu osudu. Položil si hlavu na koleno a započúval sa do ticha. Bolo temné a hrozivé ako bezodná jama, v ktorej človek pomaly mizne. Čakal na zvuk zvonov, raz snáď musia opäť zvolať veriacich k modlitbám a jeho aspoň na krátky okamih vytiahnuť z tej prázdnej temnoty.

Rím, jeseň 1894

Kde je ten papá?“ Maria nervózne pobehovala po jedálni. Pri každom zvuku okoloidúceho kočiara pribehla k oknu vedúcemu na ulicu a skúmavo z neho vyzerala.

„Hneď príde,“ upokojovala Renilde Montessori dcéru. Zdvihla pohľad od čipkovaného obrúska, ktorý vyšívala a ktorý neskôr plánovala položiť na lesklú tmavú komodu z čerešňového dreva, aby každý hosť ihneď uvidel, že v domácnosti vládne šikovná a pracovitá pani. „Tvoj otec predsa vie, že ťa dnes musí odprevadiť na univerzitu.“

„Niekedý si myslím, že papá chodí neskoro úmyselne, aby mi štúdium ešte viac skomplikoval. A pritom je dosť náročné už aj bez toho. Každý deň musím nanovo bojovať, aby som sa presadila medzi závistlivými spolužiakmi a ignorantnými profesormi. Ani jeden z nich nechce vo vážených priestoroch univerzity vidieť ženu.“ Maria sa obrátila naspäť k stolu a bez akejkoľvek elegancie sa zvalila na stoličku. Netrpezlivo začala dlhými štíhlymi prstami klopať na dosku jedálenského stola.

„Nezmysel. Otec tu hneď bude. Vie, že do Ústavu anatómie nemôžeš ísť sama. V tomto prípade by nestačilo, ani keby som v kočiari vedľa teba sedela ja či iná žena. Cieľ tvojej cesty je príliš výnimočný na to, aby ťa sprevádzala gardedáma. Po svojom boku potrebuješ mať muža.“ So zvráteným čelom vrhla Renilde na Mariinu ruku vyčítavý pohľad. „A prestaň s tým klopkaním,“ prísne ju napomenula.

Previnilo stiahla ruku späť do lona. Aj vo svojich dvadsiatich štyroch rokoch sa občas v prítomnosti matky cítila ako malé dievča, ktoré karhajú za búrlivé správanie. Pritom bola jednou z prvých žien v Taliansku, ktoré úspešne študovali medicínu a minulý mesiac bola tiež poctená prestížnou Rolliho cenou, ktorá jej priniesla aj slušné štipendium vo výške 1 000 lír. Odvtedy bola od rodičov finančne takmer nezávislá.

„Pri akomkoľvek inom seminári alebo prednáške by mi bolo jedno, keby som meškala,“ povedala. Bola zvyknutá, že ako žena mohla do prednáškovej sály vojsť až potom, keď sa v nej usadili všetci mužskí kolegovia. Keďže niektorí pravidelne meškali, musela na nich čakať, a tak si nikdy nestihla vypočuť úvodné vety prednášajúcich. „Avšak prísť neskoro na prvú hodinu v pitevni, ešte k tomu súkromnú, by bolo obzvlášť nepríjemné. Profesor Bartolotti by mi to mal veľmi za zlé.“

„Ja viem, Maria. A tvoj otec si je toho tiež dobre vedomý, to mi ver.“

V dome Montessoriovcov sa už niekoľko dní o ničom inom nehovorilo. Maria nevynechala žiadnu príležitosť vyrozprávať sa rodine o svojich obavách. Sála, v ktorej sa skúmali ľudské telá, bola pre ňu hrôzostrašným miestom, ktorému by sa najradšej vyhla, ale bez hodín anatómie by školu nedokončila. A tak ich jednoducho bude musieť pretrpieť.

Renilde odložila obrúsok, ktorý vyšívala, na stolík a povzbudivo sa pozrela na dcéru. „Dostala si sa už tak ďaleko, zvládneš aj túto časť štúdia.“ Na rozdiel od manžela, finančného úradníka Alessandra Montessoriho, bola od začiatku výberom povolania svojej dcéry nadšená a jej plán stať sa jednou z prvých lekároch v Taliansku bezvýhradne podporovala. Pre Renilde nebolo Mariine rozhodnutie prekvapením. Po šiestich rokoch základnej školy chodila jej dcéra na technickú strednú školu, po ktorej absolvovala dvojročné štúdium prírodných vied. Medicína teda bola logickým pokračovaním. Alessandro Montessori to videl trochu inak, ale Renilde bola na dcéru pyšná. Možno v tom bola aj štipka závidi, keďže aj ona sama mala živého ducha a tiež sa zaujímala o prírodné vedy. Študovať jej však bolo zakázané. Toto privilegium si ženy začali pomaly vydobýjať až v novom zjednotenom talianskom kráľovstve.

„Zatiaľ čo čakáš, mohla by si zmysluplne využiť čas a upraviť si vlasy,“ navrhla Renilde. „Uvoľnil sa ti pramienok a nielenže to vyzerá neporiadne, ale aj nemrav-

ne. Nemôžeš si predsa dovoliť akékoľvek klebety.“

Maria sa zaškerila. Bola zvyknutá, že matka kritizuje jej vzhľad. Renilde Montessori, rodená Stoppani, pochádzala z rodiny veľkostatkárov z Chiaravalle, malom mestečku pri Ancone. Ako mnoho Talianov, aj ona bola presvedčená, že katolícka cirkev ľuďom ponúka nielen jedinú pravú vieru, ale aj pravidlá, ktoré treba v živote dodržiavať. Mravnosť považovala za jednu z najvyšších cností. Práve keď sa chystala vyhovieť matkinmu návrhu, začula, ako sa na prízemí otvorili vstupné dvere.

„Konečne!“ Rýchlo vyskočila. Uvoľnený pramienok vlasov zostal zabudnutý. Chvatne siahla po koženej taške, v ktorej mala knihy, dokumenty a peračník a rútila sa ku schodom. Aby nemala takú ťažkú tašku, rozdelila si knihy na tenšie zväzky, z ktorých si vzala vždy len tie, ktoré práve potrebovala. Len čo zloží skúšky, dá knihy zase dokopy. Aj napriek tomu však taška vážila niekoľko kilogramov.

„Maria!“

„Áno?“ otočila sa k mame.

„Dúfam, že na večeru budeš doma.“

„To ešte neviem.“

„Flavia včera spravila čerstvé cestoviny. Na večeru ich pripraví s maslom a šalviovými lístkami. Jedny z tvojich najobľúbenejších.“

„To znie naozaj lákavo, mami, ale, žiaľ, naozaj neviem, ako dlho budem dnes v pitevni.“

Na moment bola Renilde sklamaná. Vyhliadka, že bude na dcéru musieť čakať dlhšie, ako je zvyknutá, sa jej nepáčila. Večerné rozhovory s Mariou boli vyvrcholením jej monotónnych dní. Už roky vedela o každej maličkosti v živote svojej dcéry a dúfala, že to tak bude aj naďalej. „Budem na teba čakať.“

„Tak zatiaľ!“ poslala matke pusu a rozbehla sa, nie práve ako dáma, do vstupnej haly. Pritom si nadvihla sukňu, aby náhodou nezakopla o lem šiat. Malé zlaté hodinky, ktoré nosila na retiazke okolo krku, sa hompáľali sem a tam.

Otec stál v hale pri vstupných dverách. Slúžke Flavii podal kufrík, ale klobúk si nechal. Aj vychádzkovú paličku naďalej držal v ruke, na ktorej mal natiahnutú rukavicu. Alessandro Montessori bol statný muž, ktorý svojmu vzhľadu prikladal veľký význam. „Keď budeš takto pobeňovať, zakopneš o vlastné nohy,“ poznamenal nesúhlasne.

Maria bola rada, že sa s ňou vôbec znova rozprával. Keď mu pred dvomi rokmi povedala, že sa chce stať lekárkou, celý týždeň s ňou neprehodil ani jediné slovo a úmyselne ju ignoroval vždy, keď sa ho opýtala, čo si o tom myslí. Spoločné obedy a večere boli utrpením. Našťastie, táto fáza bola už za nimi. Významný podiel na tom mali dve dôležité udalosti. Jednou bolo štipendium a druhou bola česť, ktorú dostala pred dvomi rokmi počas kvetinového festivalu vo Villa Borghese, podať

talianskej kráľovnej Margaréte Savojskej vlajku a kyticu v mene univerzity. Následne bola aj v novinách zverejnená fotka Marie s panovníčkou. Reportér vychválil nielen krásu kráľovnej, ale aj pôvab a eleganciu mladej študentky medicíny.

Hoci mohol byť Alessandro na svoju dcéru opäť hrdý, zdalo sa, že dni, keď jej prejavoval vrúcnu a bezvýhradnú náklonnosť, boli navždy minulosťou. Sklamanie, že sa rozhodla pre medicínu proti jeho vôli, ho priveľmi ťažilo. Maria sa s tým však zmierila.

„Za hodinu musím byť v Ústave anatómie,“ povedala vzrušene.

„To nie je miesto pre mladú dámu,“ zahundral.

„Som ti vďačná, že ma odprevádzaš,“ odvetila neochvejne.

Namiesto odpovede jej otec otvoril dvere a nechal ju vyjsť von.

Od Flavie si vzala tenký plášť. Služka pracovala pre rodinu Montessoriovcov už jeden rok. Jej predchodkyňa Silvia otehotnela mimo manželstva, za čo bola ešte v ten istý deň, keď sa k tomu priznala, z domu prepustená.

Renilde Montessori netolerovala žiadne morálne prehrešky. Ako veľmi pokrokový bol jej postoj k vzdelaniu vlastnej dcéry, tak konzervatívne boli jej predstavy o vzťahu medzi mužom a ženou.

Maria si plášť neobliekla, len si ho prehodila cez plecia. Nebolo jej zima. Práve naopak, od všetkého vzru-

šenia jej po spánkoch tiekli jemné kvapky potu. Srdce jej rýchlo bilo a dýchala plytkejšie ako obvykle. Možno si mala dnes ráno zaviazať korzet trochu voľnejšie. Jej skúsenosť však hovorila, že svojím vzhľadom dokáže ovplyvniť pohľady mužských kolegov. Čím tesnejší pás a ženskejší vzhľad, tým viac obdivu a menej nepriateľstva stretávala, keď kráčala dlhými pochmúrnymi chodbami univerzity.

Rýchlo vykročila na točité schodisko smerom dole na prízemie a otec ju nasledoval. Pred domom stál tmavý kočiar. Alessandro Montessori ním prišiel z ministerstva financií, kde pracoval ako vrchný audítor. Väčšinou však chodil domov pešo pozdĺž Tiberu. Skutočnosť, že prišiel na kočiar, jej dokázala, že ju nechcel nechať zbytočne čakať. Zaplavil ju pocit vďačnosti.

Hneď ako kočiš zbadal Mariu, vyskočil zo sedadla a galantne jej otvoril dvere na kočiar.

„*Grazie mille!*“ svižne vyšla do koča. Otec sa usadil oproti na červenú čalúnenú lavicu otočenú v smere jazdy. Sotva sa usadili, kočiar trhnutím vyrazil, rachotiac po nerovnej ulici.

Univerzita La Sapienza, založená v roku 1303 ako pápežská, sa nachádzala v blízkosti Svätej stolice. Dnes už bola štátnou univerzitou a tvorili ju štyri fakulty: teologická, filozofická, právna a lekárska. Dnešná trasa Marie a jej otca viedla celým Rímom, okolo niekoľkých významných pamiatok. Akýkoľvek iný deň by si výhľad

z kočiara užívala. Milovala toto pulzujúce mesto, v ktorom každá budovala rozprávať o minulosti, v ktorej Vatikán bojoval o nadvládu so svetskými vládcami. Až po zjednotení Talianska vyrástol Rím v moderné hlavné mesto, v ktorom ozbrojené konflikty už viac neboli na dennom poriadku. Ako v obrovskom múzeu sa tu striedalo jedno umelecké dielo za druhým. Dnes však nevenovala pozornosť ani Koloseu, ani Rímskemu fóru, ani Anjelskému hradu, ani Panteónu. Keď prechádzali cez rieku Tiber, ani si ju nevšimla. Nervózne si trela ruky v lone a ustarane sledovala, ako jej na nich zostávajú červené flaky.

„Nemusíš ten seminár absolvovať,“ povedal jej otec potichu. „Každý by pochopil, keby si štúdium zanechala. Nebola by to žiadna hanba, aj keby si sa rozhodla pre nejaké iné povolanie.“

„Absolútne v žiadnom prípade!“ Odpoveď jej doslova vystrelila z úst. Vľúdne dodala: „Čokoľvek ma dnes čaká, nevzdám to. O dva roky opustím fakultu ako dottorressa.“

Alessandro Montessori smutne zvrátil vysoké čelo. K jeho hnevu sa pridala obava o dcéru. „Nie je dobré, aby mladá žena rezala obnažené telá mŕtvych ľudí.“

„Ach, papá.“ Netrpezlivo prevrátila očami. „Už toľkokrát sme o tom diskutovali. Prečo je samozrejmosťou, že muži pitvú mŕtvych, ale je to škandál, ak to isté robia mladé ženy?“

„Pretože je to nevhodné! Nechcem si ani predstaviť, čo všetko tam uvidíš.“

Maria len mlčky zavrtela hlavou. Mrzeli ju tieto diskusie, o ktorých vedela, že nespejú k uspokojivému výsledku. Rezanie do mŕtveho tela je vždy hrozivé, či nôž vedie mužská alebo ženská ruka. Vedela, že touto skúsenosťou v pitevni musí prejsť sama. Údajne bolo neprijateľné, aby mužskí študenti študovali obnažené telá za prítomnosti ženy. Profesori zastávali názor, že mladé študentky by si vo všeobecnosti nemali prezerať nahé telá. A robiť tak za prítomnosti mužov bolo vysoko nemravné. Preto najskôr dostane súkromnú hodinu teórie a potom bude sama robiť cvičenia v pitevni. Do sály jej dovoľia vojsť, až keď budú s úlohami hotoví všetci ostatní študenti. A ak sa jej spolužiaci zdržia, môže sa stať, že sa do sály dostane až po západe slnka.

Kočiar zastavil pred štvorposchodovou svetlou budovou lekárskej fakulty. Ku vchodu viedlo široké schodisko, lemované sprava aj zľava obrovskými stĺpmi. Vystúpila z kočiara a otec ju nasledoval.

„Mám ťa odprevadiť až k sále?“

Rozhliadla sa. Priestor pred budovou bol zväčša prázdny. Videla matku, ktorá ťahala nariekajúce dieťa cez ulicu a tiež chlapca, ktorý zápasil s ťažkým vozíkom plným kusov ohnutého kovu. Nikto jej nevenoval pozornosť. Jej pohľad kĺzal po fasáde budovy. Za jedným z vysokých okien na prvom poschodí spoznala postavu

jedného zo svojich profesorov. Videl, že neprišla sama. Tým bolo slušným mravom učinené zadosť.

„Nie, to nebude potrebné. Ďakujem.“

„Kedy ťa mám vyzdvihnúť?“

„Stačí, keď mi okolo desiatej pošleš kočiar,“ povedala. „Nemyslím si, že by niekto v tak neskorú hodinu kontroloval, či naozaj sedíš v kočiar.“

„O desiatej?“ zopakoval nazlostene.

Ešte predtým, ako by začal protestovať, sa s ním rozlúčila a vybehla po schodoch ku vchodu. „Musím sa ponáhľať!“ zakričala a zakývala mu.

Vnútri v budove bolo chladno. Pevne si pritiahla kabát. Hrubé steny zabezpečovali, že často neznesiteľné mestské teplo zostalo v lete vonku a v zime zas boli teploty vnútri príjemné. Na jar a jeseň tu však vládla nečakaná zima. Oproti vchodu viseli obrovské hodiny, ktoré pripomínali neosobnú halu vlakovej stanice. Vôbec sa do honosných barokových priestorov nehodili. Táto časť univerzity bola umiestnená v bývalom biskupskom paláci. Kvôli nedostatku priestorov boli štyri fakulty rozmiestnené medzi rôzne budovy po celom Ríme. Palác lekárskej fakulty bol jednou z najprestížnejších adries. Kamenné kvetinové girlandy na zábradlí a buclatí anjeličkovia v okenných výklenkoch svedčili o niekdajšom bohatstve bývalých majiteľov. Hoci sa zlatá farba z reliéfov už miestami odlupovala, človek si vedel stále predstaviť, aké pôsobivé bývali tunajšie recepcie a plesové noci.

Dnes sa úzke vysoké chodby hemžili viac či menej motivovanými študentmi, ktorí sa oddávali štúdiu za bielymi dverami.

Maria sa rozbehla po schodoch, berúc dva schody naraz, na medziposchodie, kde za okienkom sedel univerzitný služobník. Mauricio bol neupravený malý muž, ktorý vo vojne proti Habsburgovcom prišiel o pravú ruku. Teraz sedával celý deň v drevenej kabínke, čítal noviny alebo jedol chlieb so salámou, ktorý mu každé ráno balila do práce jeho žena. Mauricio si Mariu ani nevšimol, tá iba prešla okolo a pokračovala na druhé poschodie, na ktorom sa nachádzala sála anatómie.

Cestou po chodbe stretla dvoch študentov – Andreu Testoniho a Marca Balfana. Boli z bohatých rímskych meštianskych rodín a štúdium začali spolu s ňou. Obidvaja zložili ešte len polovicu skúšok, ktoré už zložila ona, čo bolo spôsobené bujarým spôsobom života, ktorý viedli. Namiesto učenia radšej trávili noci v mestských kaviarňach a baroch, chodili na večierky a tancovačky. K nej sa správali povýšenecky a za posledné dva roky ju ešte ani raz nepozdravili. Práve naopak, nenechali si ujsť žiadnu príležitosť, aby jej život ešte viac skomplikovali.

Keď ju Andrea Testoni zbadal, zákerne sa usmial. Potom sa otočil k Marcovi Balfanovi, ktorý bol o hlavu vyšší, a povedal mu tak nahlas, aby to aj Maria počula: „Dnes dostane tá namyslená krava konečne zaslúženú lekciiu.“

Balfano sa zasmial. Hoci bola na ich nenávisť zvyknutá, ich slová sa jej dotkli. Nikdy ani jednému nič neurobila. Už len skutočnosť, že bola žena, stačila na to, aby sa muži cítili urazení jej úspechmi.

Prehltla svoj hnev a prešla okolo nich so vztýčenou hlavou. Na dláždenej podlahe zvučne klopkali podpätky jej šnurovacích členkových topánok. Sústredila sa na tento zvuk krok za krokom, aby odignorovala ich zlomyseľný smiech. Zastavila sa na konci chodby. Napäto počúvala. Za dverami počula hlasy. Spolužiaci ešte svoje cvičenia nedokončili. To znamenalo, že musí čakať. Nervózne prešla k jednému z okien a oprela sa o mramorový parapet. Trvalo večnosť, kým sa dvere otvorili a vyšli z nich dvaja študenti. Nevenovali jej ani kúsok pozornosti a mlčky prešli okolo, akoby bola vzduch. Obidvaja vyzerali vyčerpane a bledo. Krátko nato sa dvere znovu otvorili. Tentokrát z nich vyšiel profesor Bartolotti.

„Ahá, tak tu ste,“ povedal. Bartolotti bol malý, chudý, zhrbený muž. Na špicatom nose nosil úzke kovové okuliare, cez okraj ktorých prísne skúmal študentov svojimi tmavými guľatými očami. Bol jedným z mála profesorov, ktorí jej boli priaznivo naklonení. Nebolo tomu tak od začiatku, ale zmenil názor, keď si všimol, že Maria sa na každé cvičenie ukáže načas, svedomito si plní úlohy a študuje odporúčené materiály. Bartolotti si začal svoju jedínú ženskú študentku vážiť a postavil sa proti názoru ostatných docentov, predovšetkým doktora Sergiho,

a presadil, aby mohla chodiť na hodiny anatómie, hoci aj keď nie v prítomnosti ostatných študentov.

„Podťe dnu, signorina Montessori, skôr ako sa zotmie.“ Otvoril doširoka dvere a kývol na ňu. Na tmavom obleku mal oblečený nie úplne čistý lekársky plášť, na ktorom boli vidieť stopy krvi a iných výlučkov. Maria sa snažila nezízať na zaschnuté flaky.

Bolo to po prvýkrát, čo vstúpila do učebne anatómie. Doteraz iba počula hrôzostrašné príbehy o zariadení tejto miestnosti a vo svojej živej predstavivosti si o nej vytvorila vlastný obraz. Váhavo nasledovala malého profesora do dlhej haly. Strop v miestnosti bol vyšší ako na chodbe a bol vyzdobený bohatou farebnou maľbou. Polonahé rímske bohyne sedeli v nádherných vozoch ťahaných podivnými bájnymi bytosťami. Jej pozornosť však nepútali storočné maľby, ale vysoké skrine, ktorými boli na pravej i ľavej strane lemované steny. Na policiach boli zoradené sklenené nádoby rôznych veľkostí. Z obsahu nádob ju striaslo. Plávali v nich časti tiel mŕtvych ľudí: prsty, ruky, ale aj vnútornosti, a dokonca aj celé telo nenarodeného dieťaťa. Dvíhal sa jej žalúdok. Neskorý obed, ktorý zjedla pred pár hodinami, sa jej nepríjemne pripomínal. Nádoby zapáchali čpavkom a hnilobou.

„Tam vzadu si môžete odložiť kabát a vybrať si jeden z plášťov, aby ste si zbytočne nezašpinili šaty.“ Profesor ukázal rukou na stojan v zadnej časti miestnosti, ktorá bola oddelená stĺporadím.

Išla dozadu a dávala si pozor, aby sa nepozrela doľava ani doprava. Bolo to morálne prijateľné, aby časti zosnulých navždy plávali v nádobách namiesto toho, aby pokojne odpočívali v hrobe? Keď prišla k vešiaku, zavesila si kabát a siahla po jednom z plášťov. Jeho lem bol vlhký a lepkavý. Strhla sa a plášť pustila. Rýchlo zvesila svoj kabát, úhladne ho zložila a sťažka ho vtesnala do svojej tašky. Matka jej neskôr určite vynadá, ale radšej nech je kabát pokrkvaný ako zašpinený pozostatkami mŕtvol. Špičkami prstov rozhrnula ostatné plášte a vybrala taký, ktorý bol síce poffkaný krvou a ďalšími tekutinami, ale škrvny už boli aspoň zaschnuté. Znechutene vklzla do plášťa a vrátila sa k profesorovi. Bartolotti pristúpil k jednému zo stolov a zapálil petrolejovú lampu. Blikajúce svetlo vrhalo desivé tieň na špinavú dosku stola.

„Nenamáhali sme sa s upratovaním. Aj tak sa stôl opäť ihneď zašpiní,“ povedal len tak mimochodom.

Maria len prikývla. Nechcela otvoriť ústa zo strachu, že sa povracia.

„Dnes budete skúmať prvé orgány,“ vysvetľoval. „Prpravili sme pre vás vnútornosti, ktoré by ste si mali poriadne preštudovať. Cieľom je, aby ste rozpoznali, kadiaľ vedú dôležité cievy, a akú má konzistenciu a veľkosť zdravý orgán v porovnaní s nezdravým. Chceme, aby ste si podrobne zapísali všetko, čo si všimnete. Neskôr počas semestra vám predložíme ďalšie časti tela. Dôležité je, aby ste sa vrstvu po vrstve prepracovali až ku kostiam

a preskúmali každú šľachu a každý sval. Po tomto semestri by ste mali byť schopná aj poslepiacky a v spánku poznať a vedieť pomenovať každú, aj tú najmenšiu časť ľudského tela.“ Nachvíľu sa odmlčal. „Výsledky týchto cvičení rozhodnú o vašej semestrálnej známke.“

Maria opäť prikývla a zízala na misu na stole. Voda v nej bola zafarbená dočervena od krvi, ktorú si zmyli študenti pred ňou. Vedľa nej ležal špinavý zhúžvaný uterák.

„Smiem priniesť čerstvú vodu?“

„Čo prosím?“ Bartolotti na ňu podráždene pozrel cez okraj okuliarov.

„Rada by som naplnila misu čerstvou vodou.“

„To je strata času. Už je neskoro a rád by som šiel domov, kde ma manželka už čaká s večerou.“

Z predstavy jedla, akéhokoľvek, začal jej žalúdok opäť protestovať.

„Vy tu nezostanete?“ vôbec sa nesnažila zakryť strach v hlase. Ten pocit sa šíril celým jej telom a po chrbte jej behal mráz. Zdvihla plecيا.

„Samozrejme, že nie, čo by som tu robil? Pozeral sa, ako krájate opilcovu pečeň na tenké plátky?“

Zatočila sa jej hlava. Statočne sa nadychovala a vydychovala, aby neomdlela. Ten zápach bol strašný. Uvažovala, či tie výpary môžu byť škodlivé pre jej zdravie.

„Ukážem vám, ako sa používa pitevný nôž a ako ho správne použiť bez toho, aby ste sa zranili, a potom vám

služobník prinesie orgány, ktoré sme pre vás pripravili. Zvyšok musíte zvládnuť sama. Priniesli ste si knihy?“

Mlčky prikývla.

„Výborne. Tak sa do toho môžeme pustiť.“

Z kovovej misky v tvare obličky na konci stola vybral niekoľko ostrých nástrojov a poukladal ich na špinavú dosku stola. Rozhodne chytil prvý skalpel a šikovne si ho nastavil v ruke. Nacvičenými pohybmi jej ukazoval, ako ho má správne držať. Potom jej ho podal a požiadal ju, aby urobila to isté. Rovnakým spôsobom postupoval aj s ostatnými nástrojmi. Súkromná hodina trvala iba niekoľko minút.

„Tak, to by sme mali,“ povedal spokojne. „Zaobstaral som vám lampu, aby ste mali dosť svetla a nemuseli ste orgány rozpoznávať podľa ich pachu a tvaru.“ Poznamenal a zasmial sa na svojich slovách, ktoré považoval za vtipné. „Za necelú hodinu si neuvidíte ani ruku pred očami. Slnko už zapadá.“

Maria strácala silu v kolenách. Prečo v miestnosti nebola žiadna stolička alebo aspoň stolček, na ktorom by si človek mohol na chvíľku odpočinúť?

Bartolotti dal všetky nástroje naspäť do kovovej misky a utrel si ruky do pláštá. V tej chvíli sa ozvalo zaklopanie. Skôr ako mohol vykriknúť „ďalej“, sa drevené dvere s vŕzganím otvorili a do sály vstúpil Mauricio. Maria rozmýšľala, či dvere otvoril bradou, keďže niesol pred sebou v ruke veľkú misu. Spomenula si na nádobu, ktorú Fla-

via o pár týždňov použije na pečenie tradičného adventného panettone. Z tejto misky však nestúpala lahodná vôňa vanilky, hrozienok, droždí a citrónovej kôry, ale hrozný zápach, ktorý musel pochádzať priamo z pekla.

Mauricio s hlasitým buchotom položil nádobu na stôl. Tmavá slizká hmota vyšplechla až k okraju nádoby. Služobník bez slova zamieril šuchtavým krokom naspäť k dverám.

„Mauricio na vás počká, až kým nebudete hotová. Neponáhľajte sa a v pokoji si prejdite všetky objekty.“

Mauricio zamrmlal pár neslušných slov, ktoré sa však stratili v jeho hustej brade dlhej až po hrud'. Ďalším buchnutím za sebou zavrel dvere.

„Máte ešte nejaké otázky?“

Preháňalo sa jej hlavou plno otázok, ale neodvážila sa ich položiť. Bartolotti vyzeral netrpezlivo, natiahol sa po svoje zlaté vreckové hodinky a otvoril ich. Bolo zrejmé, že chce ísť domov za svojou ženou a zaslúženou večerou. Rýchlo sa zbavil plášťa, odniesol ho k vešiaku a zavesil. Maria nenašla odvahu nahliadnuť hlbšie do misky, kým sa nevrátil.

„Máme tu na preskúmanie pár veľmi zaujímavých objektov,“ povedal. „Už sa teším na vaše poznámky. Dnes sa toho veľa naučíte, moja drahá.“

Ona o svojom vzdelávacom úspechu vážne pochybovala. Uvažovala, ako tu len zostane bez toho, aby nezamdlela.

„Prajem vám veľa úspechov!“ Bartolotti sa otočil na odchod, ale potom si ešte na niečo spomenul. „Keď budete odchádzať, nezabudnite vziať aj lampu. Mauricio ju odprace. A rozrezané orgány pokojne vyhodte do kýbľa po stolom. Upratovačka ich zajtra odstráni.“

Rozlúčila sa s profesorom a hneď, ako vyšiel z miestnosti, začala hľadať spomínané vedro. Len čo ho zbadala, od ľaku takmer nahlas vykrikla. V otvorenej nádobe boli kusy mäsa rôznych veľkostí a tvarov. Rozbehla sa k oknu a trhnutím roztvorila obe krídla. Naklonila sa von a pridržala sa okenného parapetu. Do pľúc dychtivo nasávala večerný jesenný vzduch. Ešte nikdy jej vôňa konského trusu, pečeného chleba či dymu, ktorý stúpala z nespočetných komínov, nepripadala taká vábna, ako práve v tejto chvíli. Na okamih zavrela oči. Srdce jej búšilo ako besné. Cítila, ako jej v celom tele pulzuje krv. Až keď zápach úplne zmizol z jej nosových dierok, pomaly otvorila oči a pozrela dole. Po nerovnej ceste hrkotala drožka, nejaká žena ťahala ťažký kôš po okraj plný obitých paradajok a uhoriek. Mala na sebe otrhané oblečenie a vyzerala unavene. Určite nakúpila tú zeleninu lacno. Za ňou pomaly vykračovali dve staršie dámy v elegantných kabátoch. Jedna mala v ruke zložený slnečník, ktorý používala ako vychádzkovú paličku. Ženy kráčali po novom chodníku, ktorý viedol iba po ďalšiu križovatku a tam končil uprostred ničoho.

Sledovala bohaté dámy s rovnakou závisťou ako una-

venú ženu v ošarpaných šatách. Tak rada by si to s nimi vymenila! V tejto chvíli sa jej všetko zdalo lepšie ako miestnosť, v ktorej sa práve nachádzala. Radšej by roznášala kýble zhnitej zeleniny po celom meste, ako sa zaoberala nechutným obsahom misy na stole. Čo také urobila, že ju život tak trestá? Je to jej pýcha, za ktorú teraz musí platiť? Obe ženy na ulici vyzerali, že sú so svojím životom spokojné. Zhovárali sa a smiali. Prečo nemohla byť aj ona spokojná s maličkosťami života? Prečo sa rozhodla dokázať svetu, že žena môže byť rovnako dobrou lekárkou ako muž? Zataľala ruky v päst. „Pretože je to pravda,“ povedala si vzdorovito sama pre seba.

Z jednej z úzkych bočných uličiek vyšiel lampár. Pod pazuchou niesol rebrík a v ruke držal lampičku. Prišiel k jednej z pouličných lúč, postavil vedľa nej rebrík, vyliezol naň a chystal sa rozsvietiť svetlo. Slnko už bolo nízko, za necelú pol hodinu úplne zapadne.

Odstúpila od okna a otočila sa smerom do miestnosti. Musí ihneď začať pracovať. Sladkastý hnilobný zápach jej znovu prenikal do nosa. Snažila sa dýchať tak povrchné, ako len mohla, v nádeji, že sa jej do pľúc dostane čo najmenej vzduchu. Odhodlane sa vrátila k stolu. Ako dobre, že profesor Bartolotti myslel na lampu a rovno ju aj rozsvietil. Okrem tohto zdroja svetla bola v miestnosti už tma. Blikajúci plameň vrhal na steny desivé tieň a zdanlivo prebúdza obsah sklenených nádob k životu. Znetvorené časti tiel vyzerali, ako keby v kalnej tekutine

predvádzali bizarný tanec. Prinútila sa na ne nepozerať. Namiesto toho sa otočila k mise s hrôzostrašným obsahom. Navrchu ležala tmavá lesklá hmota. Páchla neskutočne hrozne, ako dych mŕtvol. Potlačila nutkanie na zvracanie a siahla po nej. Orgán bol klzký a studený. Špičkami prstov vybrala pečeň z misky a pleskla ju na stôl, kde sa orgán rozplásol do všetkých strán, akoby jej chcel utiecť. Z misky v tvare obličky vybrala jeden zo skalpelov a urobila prvý rez. Pohmkávala si pritom melódiu detskej pesničky, aby sa rozptýlila. Aj jej vlastný hlas znel strašidelne. „*Lucciola, lucciola, vien da me, ti darò il pan del re, pan del re e della regina...*“

V tomto momente by si naozaj dala chlieb kráľa a kráľovnej húfu svetlušiek¹, len aby nemusela byť sama. Snažila sa nemyslieť na to, čo práve robí. Pečeň ešte prednedávnom dobre slúžila nejakému človeku a teraz bola v mise na špinavom stole. „Mysli na niečo pekné!“ napomínala sa, no zbytočne.

Každý pohyb bol utrpením, každý rez mučením. Ľadový pot jej stekal po čele a kvapkal na dosku stola. Napriek tomu pokračovala. Všetko, čo videla, si zapisovala do zápisníka. Zakaždým, keď položila skalpel, si najprv utrela ruky do špinavého uteráka a až potom siahla po pere. Napriek tomu vedela, že jej cenné písacie potreby sú už navždy zničené. Počet orgánov v mise postupne

¹ Pozn. prekladateľa: text talianskej piesne, ktorú si Maria pospevuje.

klesal. Rozrezané kúsky hádzala do vedľa postaveného kýbľa. Jej práca jej pripomínala prácu Flavie, keď kuchynským nožom spracovávala nedeľné rezne. Až na to, že Maria nerezala do bravčového mäsa, ale do pečene mŕtvej osoby.

Pri každom zvuku z ulice, ktorý zaznel v miestnosti, sa strhla. Aj tikot zlatých hodínok, ktoré jej viseli na retiazke na krku, znel neprirodzene hlasno. Pripadalo jej to ako večnosť, kým bola misa konečne prázdna. Maria do nej nazrela. Na dne bol už len hustý sekret. S úľavou utrela špinavým uterákom dosku stola a povrchne ju umyla. Potom odniesla nádobu s vodou na chodbu k umývadlu. V druhej ruke pritom držala lampu. Nemohla sa dočkať, keď tú nechutnú tekutinu konečne vyleje. Išla tak rýchlo, až jej tekutina dvakrát vyšplechla cez okraj nádoby. Keď sa vrátila do pitevne, konečne sa zbavila špinavého plášt'a, zavesila ho k ostatným a rýchlo miestnosť opustila. Náhlila sa dole schodmi na medziposchodie, kde už Mauricio spal vo svojej kabínke. Keď ho prebudila, pomaly sa narovnal.

„Nabudúce tak dlho čakať nebudem,“ zamrmľal nepriateľsky. Zobral jej lampu, a tak musela posledné schodisko zísť v pološere. Našťastie, cez vysoké okná do haly prenikalo svetlo pouličných lúčok.

Vybehla z budovy a nadýchla sa čerstvého vzduchu. Kočiar, ktorý otec objednal, už čakal pri plynovej lampe. Radšej by išla domov pešo, ale, samozrejme, bolo

nemysliteľné, aby sama kráčala nočným mestom. Keď ju kočiš zbadal, zliezol z kozlíka. Chudý muž si vrazil klobúk hlboko do čela a pevne si obtočil kabát okolo ramien. Zadalo sa, že mu je zima.

„Čakám už celú hodinu,“ povedal nevrlo. „Tento čas naviac vám musím pripočítať k cene. Medzičasom som mohol urobiť ďalšie tri jazdy.“

Bola príliš vyčerpaná, aby sa s mužom hašterila o peniaze. Unavene nastúpila do koča a vyzerala von oknom, keď sa koč konečne pohol. V hlave mala prázdno a túžila po horúcej vode a voňavom mydle, ktorým si poriadne umyje ruky od krvi. Keď drožka zastavila pred domom rodičov, vystúpila a bez váhania zaplatila neskutočne vysokú sumu. Počas toho, ako počítala mince a podávala ich kočišovi, si trpkou uvedomila, že takéto večery sa budú opakovať. Čoskoro bude piť nielen orgány, ale aj časti tela, a nakoniec celého človeka. A nebude to robiť v skupine s ostatnými študentmi, ale úplne sama.

Táto predstava ju pripravila aj o posledné sily. Po líci sa jej kotúľali slzy a jediné, po čom túžila, bolo ísť spať. Odignorovala pohľad kočiša a nechala ho tam bez pozdravu stáť. Rýchlo vybehla ku vchodovým dverám, vošla do domu a vyšla po točitom schodisku na prvé poschodie.

Zdalo sa, že Flavia na ňu čaká, pretože len čo Maria zaklopala, dvere sa okamžite otvorili.

„Idete neskoro,“ poznamenala slúžka. Flavia tiež

vyzerala unavene. O takomto čase už bývala v posteli. Ráno vstávala ako prvá, aby zakúrila v peci a pripravila pre rodinu raňajky. „Vaša matka na vás čaká v jedálni.“

Maria teraz nemala chuť zhovárať sa s matkou, ale už tomu nemala ako ujsť. Renilde započula dcéru a vyšla na chodbu.

„Pod', kým jedlo úplne nevychladne,“ povedala a naznačila jej, aby prešla do jedálne.

„Nie som hladná.“

„Nezmysel. Celý deň si nejedla. Potrebuješ poriadne jedlo.“

„Nenechali ste kabát v kočiari?“ Flavia sa pozrela za ňu, akoby snád' schovávala oblečenie.

Unavená Maria otvorila koženú tašku a vytiahla z nej pokrkvany kabát.

„Och!“ Flavia jej ho zobrala so zvrasteným čelom.

„Mrzí ma to,“ ospravedlnila sa. „Obávam sa, že ho budeš musieť vyžehliť. Zajtra ho budem znovu potrebovať.“

Flavia prikývla, ale Maria videla, že by ju slúžka najradšej prekliala. Čo bolo pochopiteľné, keďže ju práve pripravila o ďalšiu polhodinu spánku.

Renilde Montessori čakala medzi dverami do jedálne. Aj napriek neskorej hodine mala na sebe stále pevne zviazané tmavé šaty s jemným čipkovým golierom. Vlasý mala úhladne zviazané niekoľkými hrebeňmi. Jej manžel už určite dávno vymenil oblek za pohodlný župan a te-

raz pravdepodobne sedí v salóniku s novinami, cigarou a pohárikom chianti, aby príjemne zakončil deň.

„Pod' už, Maria,“ naliehala Renilde.

Maria sa odovzdane vliekla po chodbe.

„Ty si plakala?“ študovala Renilde tvár svojej dcéry.

„Už je všetko v poriadku,“ odpovedala. „Predtým, než niečo zjem, musím ísť do kúpeľne. Prosím, ospravedlň ma.“ Cestou do kúpeľne cítila na chrbte matkin ustarostený pohľad. Čo si pamätala, Renilde sa ju vždy snažila chrániť pred všetkými obavami a starosťami. V čase, keď bola jediným dievčaťom na technickej škole Regia Scuola Tecnica Michelangelo Buonarroti, bola to Renilde, kto jej každý večer dodával odvalu, keď sa zase pohádala so spolužiakom. A neskôr, keď študovala prírodné vedy na Regio Istituto Tecnico Leonardo da Vinci, to bola opäť matka, kto ju trpezlivo počúval a povzbudzoval, aby pokračovala v štúdiu, aj keď jej známky občas neboli až také dobré. Pri všetkých tých rozhovoroch sa Renilde nielen dozvedala zaujímavé veci o prírodných vedách, ale tiež sa podieľala na živote svojej dcéry a mala pocit, že ona sama je súčasťou sveta ovládaného mužmi. Maria sa zvyčajne tešila matkinmu záujmu a oceňovala pocit bezpečia, ktorý jej poskytovala, ale dnes sa s Renilde rozprávať nechcela. Predtým, ako začne rozprávať o tom, čo sa odohralo v pitevni, musí prísť na to, ako ďalej. Prežije ďalší večer v učebni sama?

Vošla do kúpeľne a naklonila sa nad umývadlo. Po-

tiahla mosadznú páku a z kohútika vyšplechla studená voda. Dom Montessoriovcov disponoval teplou aj studenou tečúcou vodou – luxusom, ktorým sa mohlo pochváliť iba niekoľko rodín v Ríme. Mariin otec zarábala ako vysoko postavený finančný úradník slušné peniaze a matkine veno tiež nebolo malé. Maria nechala studenú vodu tiecť po jej rukách, až kým celkom nesčerveneli a prestala vnímať chlad. Vzala si biele mydlo, starostlivo napenila každý prst a užívala si jemnú vôňu konvalíniiek. Znova a znova prikladala ruky k nosu, až na ňom zostalo trochu peny. Potom si namydila aj líca a opláchla ich studenou vodou.

„Maria!“ započula klopanie dvere. Cez matné sklo videla matkinu siluetu. „Pod’ už konečne von. Cestoviny už budú studené.“

„Hneď, mamá!“ Opláchla si celú tvár vodou. Zápach hniloby konečne zmizol. Utrala si ruky do mäkkého uteráka. Potom si schovala vlhké kučeravé pramienky, ktoré sa jej uvoľnili z účesu, za uši, narovnala si sukňu a pozrela sa do oválneho nástenného zrkadla so zlatým rámom. Mladá žena, ktorá na ňu pozerala, bola aj napriek únave mimoriadne atraktívna. Jej pery boli plné a zmyselné, oči veľké a tmavé, lemované hustými dlhými mihalnicami. Marii však chýbalo odhodlanie, ktoré jej zvyčajne svietilo v očiach.

Renilde netrpezlivo zakopala na dvere. Maria ich otvorila.

„Čo robíš v tej kúpeľni tak dlho?“

„Umývam sa.“

Matka nesúhlasne stisla pery. „Tak už poďme do jedálne.“

„Naozaj nie som hladná.“

„Tak si daj aspoň kúsok chleba,“ neústupne naliehala.

Maria rezignovala a nasledovala matku. Na jej veľké prekvapenie otec nesedel, ako očakávala, v salóniku, ale pri stole a čítal noviny. Keď vstúpila do miestnosti, na krátko zdvihol pohľad. V strede okrúhleho stola bola porcelánová misa s pokrývkou. Bolo prestreté na jednom mieste. Vedľa plochého taniera bol úhľadne zložený látkový obrúsok, ťažký strieborný príbor a jemne brúsený pohár na vodu, od ktorého sa odrážalo svetlo z petrolejovej stolovej lampy.

„Určite nechceš nič jesť?“

Renilde sa nahla ponad stôl a zdvihla pokrievku. V miestnosti sa okamžite rozptýlila vôňa šalvie, masla a cesnaku. Marii zaškŕkalo v žalúdku.

„Možno trochu ochutnám.“

Renilde spokojne prikývla. Vzala naberačku a naložila jej na tanier poriadnu porciu cestovín. Potom vzala malú misku s jemne nastrúhaným parmezánom a položila ju na stôl pred dcéru.

„Nech sa páči.“

S lahodnou vôňou zmizli hrozné obrázky z pitevne.

„Tak, rozprávaj. Aká bola prvá hodina v Ústave anatómie?“

„Za chvíľku, mamá,“ odmietavo mávla rukou. Vdýchlala vôňu šalvie a v mysli si predstavila obraz byliny s fialovými kvetmi. Malo to upokojujúci účinok. Napätie niekoľkých posledných hodín z nej opadlo ako brnenie, ktoré jej ťažko sedelo na ramenách.

„Nechaj ju najprv sa najesť,“ zamrmal Alessandro spoza novín.

Maria napichla čerstvé cestoviny na vidličku, vložila si ich do úst a užívala si chuť, ktorá sa jej rozšírila v ústach. Cestoviny chutili povedome, bezpečne a domácky.

Renilde netrpezlivo sledovala, ako jej dcéra večeria. Keď bol tanier takmer prázdny, už to nevydržala.

„Tak čo si sa dnes naučila?“

Maria rozložila obrúsok a utrela si maslo z pier.

„Pochopila som, že vynaliezavosť niektorých mužov v tom, ako sťažovať život na univerzite ženám, je takmer neobmedzená.“

Renilde zložila ruky na stôl. „Môžeš sa, prosím, vyjadriť trochu jasnejšie?“

Otec tiež zvedavo nakúkal ponad noviny.

„Takzvaná súkromná hodina spočívala v tom, že ma profesor naučil, ako mám držať skalpel. Potom som musela rezať smradľavé orgány mŕtvych ľudí sama a v takmer úplnej tme – obklopená nechutnými časťami tela v páchnucej kvapaline.“

Alessandro položil noviny na stôl. „Nemusíš to robiť, Maria. Môžeš ukončiť štúdium a viesť normálny život.“

„A aký je to normálny život?“ zvýšila hlas. Jej únava bola takmer preč. „Chceš, aby som sa vydala a mala deti? Preto si využil svoje kontakty na ministerstve školstva a medzi vysokými úradníkmi, aby som bola prijatá na univerzitu?“

„Nepripomínaj mi to.“ Jeho pohľad potemnel. Po nekonečných diskusiách so svojou ženou a dcérou ustúpil ich nátlaku a pomohol Marii dostať sa na lekársku fakultu. Hoci by bol oveľa radšej, keby si jeho dcéra zvolila inú cestu. Namrzene vstal a podišiel k stolíku pod oknom. Otvoril malú zásuvku a vytiahol z nej drevenú krabičku s cigarami.

„Prosím, nie v jedálni,“ karhala ho Renilde. „Ten pach tu potom stojí celé dni a jedlo má pachovať tvojho tabaku.“

Alessandro skryl ústa, vytiahol z krabičky cigaru a vložil si ju do vrečka na župane. „Idem do salóna.“

Renilde sa s vďačnosťou usmiala na manžela.

„Papá, keď fajčíš, cítiš aj niečo iné ako tabak?“ spýtala sa Maria.

„Ako prosím?“ prekvapený Alessandro zostal stáť.

„Necháš ma niekedy vyskúšať cigaru?“

„Maria, snáď sa nechystáš začať fajčiť?“ Renilde bola pobúrená.